

Tietoliikenteen perusteet

Tietokoneverkot ja Internet

Kurose, Ross: Ch 1

Sisältöä

- n Internet
- n Verkon reunalla:
  - n asiakkaat ja palvelimet,
  - n yhteydetön ja yhteydellinen palvelu
- n Verkon sisällä
  - n Piirikytkentäinen, pakettikytkentäinen verkko
  - n Datasäikeverkko, virtuaalipiiriverkko
- n Pääsy Internetiin, fyysinen media
- n Viivytykset ja katoamiset siirrossa
  - n Mitä viipeitä? Miksi dataa katoaa
- n Protokolla ja protokollapino
  - n Kerrosarkkitehtuuri
  - n Internet-protokollapino: kerrokset ja sanomat

Oppimistavoitteet:

- Perusterminologiaa tutuksi
- Yleiskuva Internetistä
  - rakenne ja toiminnallisuus
- Internetin protokollapino ja sen eri kerrosten tehtävät

Tietoliikenteen perusteet

Internet

Osittaisia kuvia Internetistä:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/d/d2/Internet_map_1024.jpg

<http://www.cheswick.com/ches/map/gallery/isp-ss.gif>

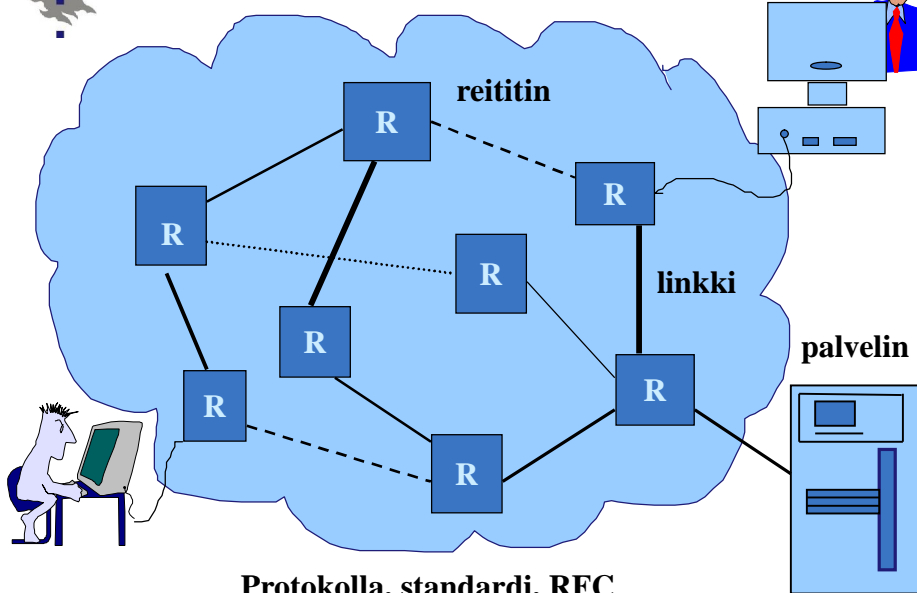
Tietoliikenteen perusteet /2007/ Liisa Marttinen

3

Verkon komponentteja

Isäntäkone (host)

Protokolla, standardi, RFC

Tietoliikenteen perusteet /2007/ Liisa Marttinen

4

Internetin rakenneosat

n Miljoonia koneita

n isäntäkoneita (host, end system)

- työasemia (workstation), palvelinkoneita (server)
- mobiililaitteita, erilaisia tunnistimia, kameroita, autoja, ...
- Suorittavat hajautettuja sovelluksia

n Pakettikytkimiä: siirtävät dataa paketteina eli pieninä lohkoina (reititin (router), linkkitason kytkin (link-level switch))

- Välittävät sovellusten sanomia koneiden välillä

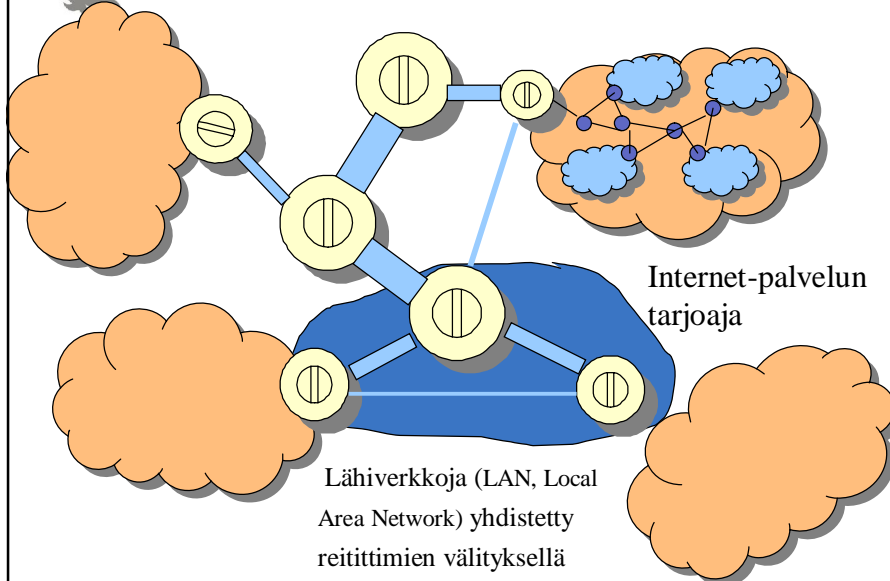
n Tietoliikennelinkejä

n erilaisia siirtomedioita

- Optinen kuitu, kuparijohto, koaksiaalikaapeli, elektromagneettiset aallot (radio, intrapuna, satelliitti)
- Siirtonopeus (transmission rate) bittiä sekunnissa (bps)

Internet = verkkojen verkko (löyhää hierarkiaa)

Internet:

1969: 4 konetta (ARPAnet)
1972: 30 konetta, sähköposti
1979: 200 konetta
1985: 2000 konetta (1983: TCP/IP)
1989: 160 000 konetta (1989-91: Web)
1995: 6 miljoonaa konetta
1998: 37 miljoonaa konetta
2002: 162 miljoonaa konetta
2003: 233 miljoonaa konetta
2006: **450 miljoonaa konetta**
2007: **1094 miljoonaa käyttäjää**
16,6% maailman väestöstä

69,4 % Pohjois-
Amerikassa;
3,5 % Afrikassa

Internet

- n Julkinen Internet vs. rajattu **intranet** ja **extranet**
- n Sovellukset voivat lähettää sanomia verkon välityksellä toisilleen
  - n **yhteydellinen** (connection-oriented) **palvelu** / **yhteydetön** (connectionless) **palvelu**
    - Yhteydellinen: Yhteyden muodostus – yhteyden käyttö – yhteyden purku
    - Yhteydetön: yhteyden käyttö
  - n **luotettava** (reliable) (= pyrkii estämään, havaitsemaan ja paikkaamaan virheet) / **epäluotettava** (unreliable) (= 'hälläväliä')
- n Internetissä: yhteydellinen = luotettava, yhteydetön = epäluotettava
  - n **TCP**-protokolla yhteydellinen ja luotettava
  - n **UDP**-protokolla yhteydetön ja epäluotettava

Verkon reunoilla, päästä päähän

(network edge)

Verkon reunoilla

Isäntäkoneet

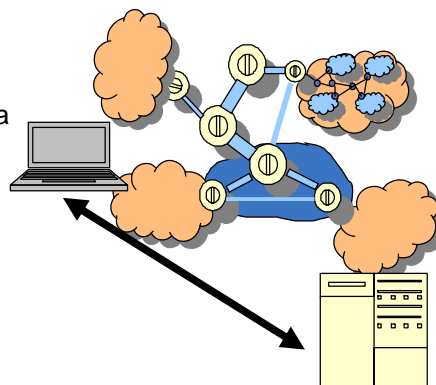
suorittavat hajautettuja sovelluksia
(sähköposti, verkkosamoilu,
Messenger,...)
ovat verkon reunalla

Asiakas/palvelija-malli

pyyntö-vastaus-protokolla
www-selain / www-palvelin,
postisovellus / postipalvelija, ...

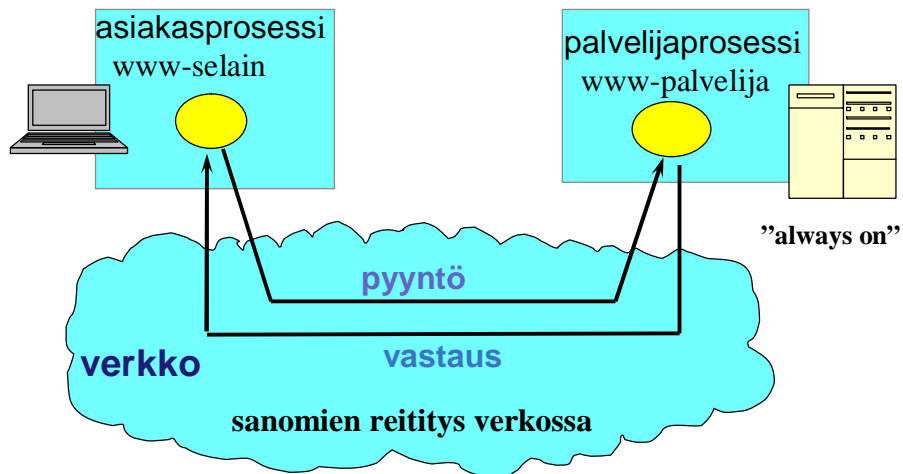
Vertaistoimijat-malli

peer-to-peer, P2P
isäntäkone sekä asiakkaana että palvelijana
Napster, Gnutella, KaZaA, ...

Asiakas-palvelija-malli

Oikea kone, oikea prosessi

Palvelu vs. protokolla

- n **Palvelu**: joukko palvelijan toimintoja, jotka ovat asiakkaan käytettävissä
- n **Protokolla**: säännöt, jotka määräävät, miten sanomia vaihdetaan palvelun saamiseksi
  - n Sanomien muoto, sanomien järjestys, ..
- n Päästä-päähän-protokolla (end-to-end) (sovelluksen prosessilta toisen sovelluksen prosessille)
  - n Yhteydellinen (loogisella tasolla)
  - n Yhteydetön
  - n Kumpi?
    - Palvelun ohjelmoija päättää
    - Kustannus, tarvittava palvelutaso (Quality of Service, QoS)

Yhteydellinen palvelu

- n Internet: yhteydellinen palvelu = luotettava tiedonsiirto = kaikki sanomat virheettöminä ja lähetysjärjestyksessä sovellukselle
- n Yhteydenmuodostus (handshaking, open), jossa sovitaan monesta yhteyteen liittyvästä asiasta
- n Palvelun käyttö: sanomien vaihtoa
- n Yhteyden purku (shutdown, close)

- n Prosessit tietävät yhteyden olemassa olosta. Reitittimet eivät. Ne vain välittävät paketteja linkkien yli.
- n Vrt. puhelu

Internetin yhteydellinen palvelu

- n **TCP-palvelu** [RFC 793] = luotettava, järjestyksen säilyttävä tavuvirta
  - n TCP (Transmission Control Protocol) = Internetin yhteydellinen palvelun toteuttava protokolla
- n **Virheetön siirto** eli virheiden ja puuttuvien segmenttien havaitseminen ja tilanteen korjaaminen
  - n Tarkistusbitit, kuittaukset, sanomanumerointi, ajastimet, uudelleenlähetys
- n **Vuonvalvonta** (flow control): Lähettäjä hiljentää, jos vastaanottaja ei ehdi käsitellä riittävän nopeasti
  - vastaanottajan puskurit täyttyvät ja sanomia katoaa tämän takia
- n **Ruuhkanvalvonta** (congestion control): Lähettäjä hiljentää, jos reitittimet eivät ehdi käsitellä riittävän nopeasti
  - verkko ruuhkautuu ja hävittää sanomia, koska reitittimen puskurit täyttyvät

Yhteydellinen palvelu

- TCP-palvelua ja TCP-protokollaa käyttäviä sovelluksia ja sovellusprotokollia
  - Web (HTTP)
  - File Transfer (FTP)
  - Remote login (Telnet)
  - Sähköposti (SMTP)

Yhteydetön palvelu

- Ei yhteydenmuodostusta eikä purkua
  - Lähetään vaan sanomia
- Sanomat voivat saapua vastaanottavalle prosessille eri järjestyksessä kuin lähetetty
- Sanomien perillemeno ei varmisteta, joten osa sanomista voi puuttua
- Virheellisiä sanomia ei korjata
- Vrt. kirjeposti

Internetin yhteydetön palvelu

- n UDP-palvelu [RFC 768] = "ei-luotettava" sanomien välitys, järjestys voi vaihtua
- n UDP-protokolla (User Datagram Protocol) = yhteydettömän palvelun toteuttava protokolla
- n Ei numeroi, ei kuittaa, ei uudelleenlähetä
- n Ei vuonvalvontaa, ei ruuhkanvalvontaa
  - n Ei yleisrasitetta (overhead)
- n Luotettavuus?
  - n Sovellusohjelmoija voi huolehtia itse, jos tarpeen
- n Sovelluksia
  - n Nimipalvelu DNS, streaming media, telekonferenssit, Internet-puhelin (voice over IP, VoIP)

Tietoliikenteen perusteet

Verkon syövereissä,
reititys

(network core)

Tietoliikenneyhteys

- n Asiakkaan ja palvelijan välinen looginen yhteys
  - n Lähde => kohde reitti?
- n Tehtävänä on sanomien kuljetus oikeaan kohteeseen!
  - n Vastaanottaja- ja lähettäjäkoneen IP-osoite sekä porttinumerot, joihin prosessit on sidottu
- n Alkuperäisessä muodossa
  - n Kaikki sanomat ja kukin vain kertaalleen oikeassa järjestyksessä
- n (kenties vielä) sovitussa ajassa?
  - n Quality of Service (QoS)

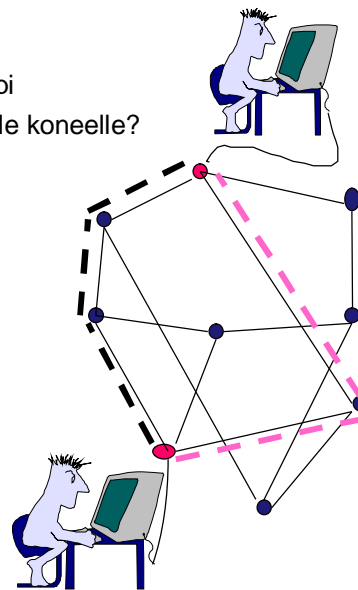

Reitittimet, reititys

- n Miten sanoma kuljetetaan verkon läpi lähettävältä koneelta vastaanottavalle koneelle?
- n Verkkojen verkko, verkot on yhdistetty reitittimillä!

Piirikytkentä: varaa ensin linkit, joita pitkin kaikki data kulkee

Pakettikytkentä: kuljeta data verkossa pieninä paketteina ja reititä kukin paketti itsenäisesti

Piirikytkentä (circuit switching)

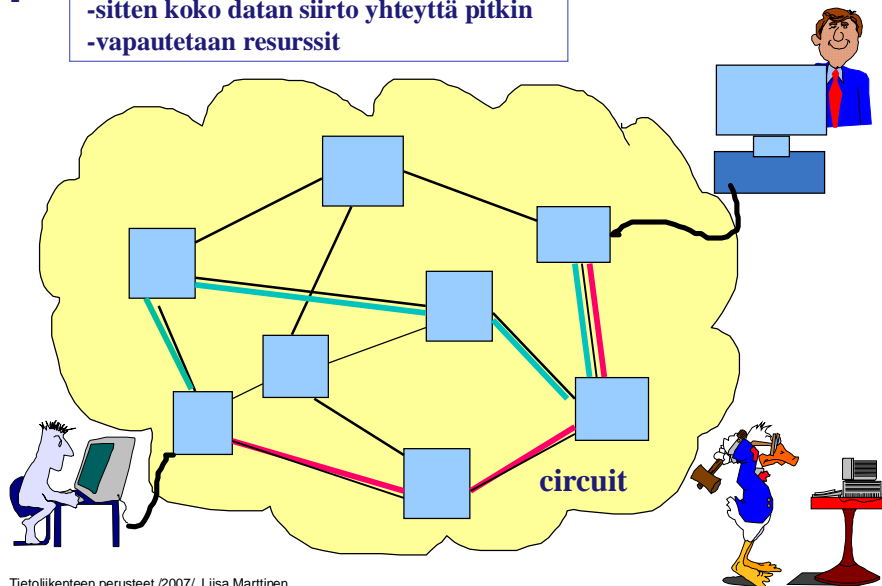
- Varaa yhteydelle omat resurssit päästä-päähän koko yhteyden ajaksi
  - Varataan puskurit, linjakapasiteetti
  - Yhteydenmuodostus ("call")
  - Yhteydenpurku ("shutdown")
- Resurssit varattuna, vaikka niitä ei käytettäisi
- Takaa tasainen nopeuden
  - puhelinverkko

virt: vesipisteiden yhdistäminen letkuilla ja veden valutus

Piirikytkentäinen verkko

- ensin varataan resurssit yhteyttä varten
- sitten koko datan siirto yhteyttä pitkin
- vapautetaan resurssit

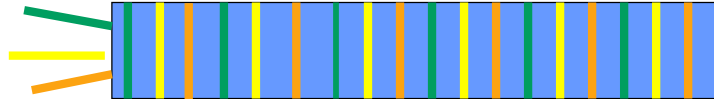
Piirikytkentä: kanavointi (multiplexing)

Linkille on limitetty usean yhteyden sanomia

Taajuusjako, FDM (frequency-division multiplexing)
linkin kaistanleveys jaettu käyttäjien

Aikajako, TDM (time-division multiplexing) jokainen saa
käyttöönensä koko kaistanleveyden tietyn aikajakson ajaksi

Siirtonopeus, siirtoaika

n Siirtonopeus

- n miten nopeasti dataa pystytään lähettämään linjalle
- n Montako bittiä per aikayksikkö
- n bps = bittejä sekunnissa

n Siirtoaika

- n kauanko datamäärän lähettäminen linkille kestää
(s.e. viimeinenkin bitti on lähetetty linkille)
- n Esim. 10 Mb dataa ja siirtonopeus on 1 Mbs => siirtoaika =
10 sekuntia

Kauanko kestää ...

▭ Kauanko kestää lähettää

640 Kbitin tiedosto

piirikytkentäistä verkkoa käyttäen, kun

linjan siirtonopeus on 1.536 Mbps

ja linjalla käytetään TDM:ää, jossa on

24 aikaviipaletta

ja yhteyden muodostamiseen kuluu

500 ms?

Ratkaistaan

▭ Yhdelle yhteydelle on käytössä

$1.536 \text{ Mbps} / 24 = 64 \text{ kbps}$

joten siirtoon kuluu

$640 \text{ Kb} / 64 \text{ Kbps} = 10 \text{ s}$

Kun yhteyspiirin muodostus vie

0.5 s

niin aikaa kuluu yhteensä

10.5 s.

Huom! Aika ei riipu välissä olevien linkkien lukumäärästä!

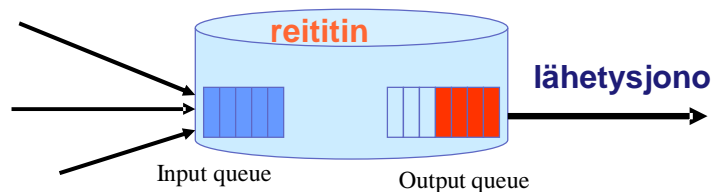
Pakettikytkentä (packet switching)

- Jaa data paketeiksi ja lähetä paketti kerrallaan
- Ei varata resursseja etukäteen
  - Varaus tarvittaessa (on-demand)
  - Tilastollinen kanavointi (Statistical multiplexing)
- Koko linkin kapasiteetti siirrettävälle paketille
- Yhteenlaskettu siirtotarve voi ylittää lähtevän linjan siirtonopeuden
  - Odotetaan vuoroa reitittimen muistissa
  - Ruuhka (congestion)

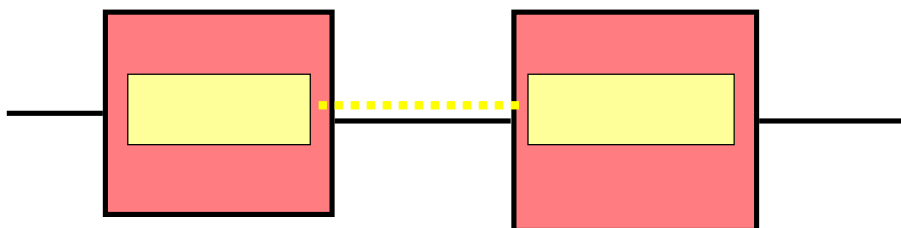
Pakettikytkentä

- **Reititin vastaanottaa koko paketin ennenkuin lähettää sen seuraavan linkin yli** (hop)
  - Etappivälitys (store-and-forward)
  - Paketin siirtoaika = L/R , L = paketin koko bitteinä
 R = lähtölinkin nopeus
- Reitittimessä mahdollisesti **jonotusviive** (queuing delay)
joskus paketti joutuu odotamaan, koska reititin lähettää linkille muita paketteja

etappivälitteinen

Kauanko kestää...

n Kauanko kestää lähettää

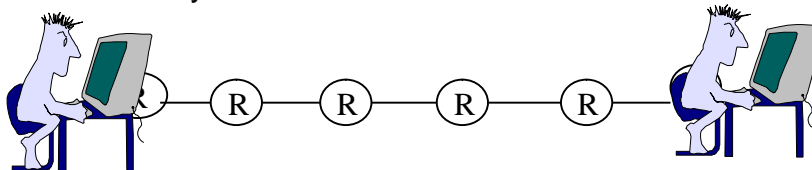
yksi 4 Kb:n paketti

pakettikytkentäisessä verkossa, jossa

linkin siirtonopeus on 1 Mbps

ja paketti kulkee

5 linkin yli

Ratkaistaan:

n siirtoaika yhdellä linkillä on

$$4 \text{ Kb} / 1000 \text{ Kb/s} = 0.004 \text{ s} = 4 \text{ ms}$$

joten siirto 5 linkin yli

$$5 * 4 \text{ ms} = 20 \text{ ms}$$

n Ei ole otettu huomioon

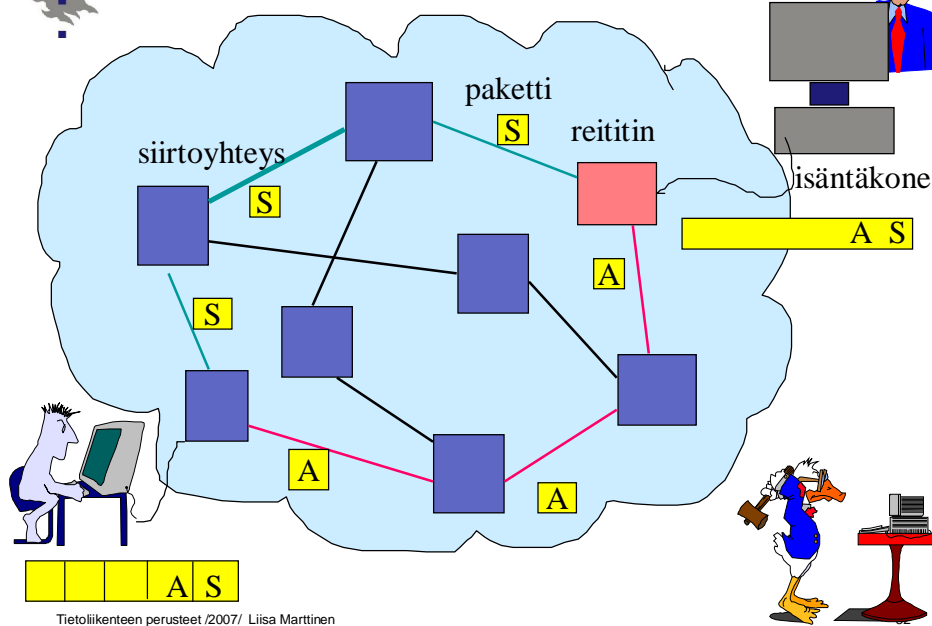
etenemisviivettä

mahdollisia jonotusviiveitä

Miksei?

Pakettivälitteinen tiedonsiirtoverkko

Etenemisviive (propagation delay)

n Miten nopeasti bitit (signaalit) etenevät siirtomediassa

nmediasta riippuen noin 2/3 valonnopeudesta , joka on ~300.000 km/s

- Tyhjiössä valonnopeus on 299.795.458 m/s.

n riippuu etäisyydestä ja hieman siirtomediasta

nmerkitystä etenkin satelliittilinkeillä, myös mannerten välisissä yhteyksissä

nValonnopeus on katto nopeus kaikelle viestiliikenteelle

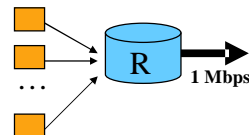
Tehokkuudesta

n Esimerkki

Käyttäjät käyttävät yhteistä 1 Mbps linjaa.

Kukin käyttäjä joko lähettää 100 kbps

tai on kokonaan lähettämättä.

n Piirikytkentä

Jokaiselle on varattava 100 kbps linjakapasiteettia, joten 1Mbps riittää 10 käyttäjälle!

Entä jos käyttäjiä onkin 35?

Tehokkuudesta (jatkuu)

n Pakettikytkentä

Käyttäjiä on 35 ja kukin lähettää 10 % ajasta ja on joutilaana 90% ajasta.

Todennäköisyys, että samanaikaisesti lähettämässä >10, on **pienempi kuin 0.0004!**

Tn., että aktiivisia lähettäjiä on yhtä aikaa ≤ 10 on 0.9996.

Nyt 1 Mbps linjakapasiteetti riittää hyvin 35:lle käyttäjälle.

Erittäin harvoin joku joutuu odottamaan!

n Purskeinen käyttö on tyypillistä Internetissä

hae www-sivu, lue,..

Sanoma vs. paketit

n Miksi ei lähetetä koko sanomaa kerralla?

n Siirtovirhe

Sanoma: koko virheellinen sanoma lähetettävä uudestaan

Paketti: Vain yksi virheellinen paketti lähetettävä uudestaan

n Yleisrasite (otsake, jossa mm. lähettäjän ja vastaanottajan osoitteet)

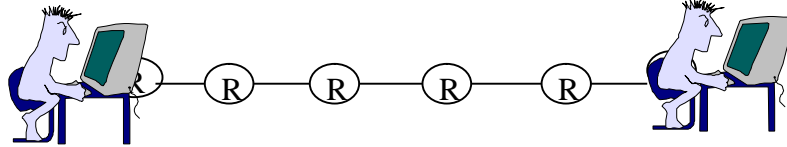
Sanoma: yksi otsake riittää

Paketti: jokaisessa paketissa oma otsake

Sanoma vs. paketit

n Esim. Sanoman koko 400 Kb, linkin nopeus 1 mbps

n Kun koko sanoma lähetetään 5 linkin yli, niin aikaa kuluu

$$5 * 400 \text{ Kb} / 1 \text{ Mbps} = 5 * 0.4 \text{ Mbps} / 1 \text{ Mbps} = 2 \text{ s} = 2000 \text{ ms}$$

n Kun sanoma pilkotaan 4 Kb:n paketeiksi, niin aikaa 100 paketin välittämiseen kuluu

416 ms!

Miksi noin?

n Paketteja voi lähettää samanaikaisesti eri linkeillä

etappivälitys (store-and-forward)

n Koko sanoma (100 pakettia) siirretty 1. linkin yli

$$400 \text{ Kb} / 1 \text{ Mbps} = 400 \text{ ms}$$

n Kun viimeinen paketti on siirretty 1. linkin yli, lähes kaikki edeltävät paketit ovat jo perillä.

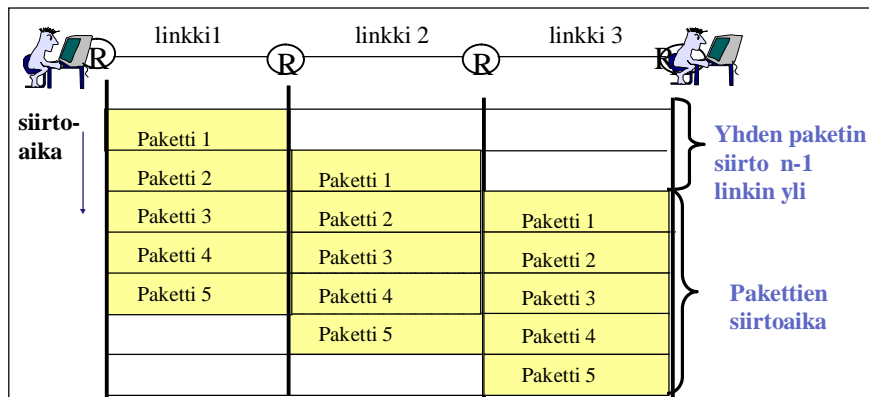
Nyt vielä viimeinen paketti on siirrettävä 4 linkin yli

$$4 * 4 \text{ Kb} / 1 \text{ Mbps} = 16 \text{ ms}$$

n 400 ms + 16 ms = 416 ms

Pakettivälitys

Kun linkkejä on n kappaletta, niin 1. paketin siirtoaika tulee n -kertaiseksi.

Sanoman siirtoaika kasvaa vain $n-1$ linkin ylittämiseen tarvittavan ajan (pakettien lukumäärästä riippumatta).

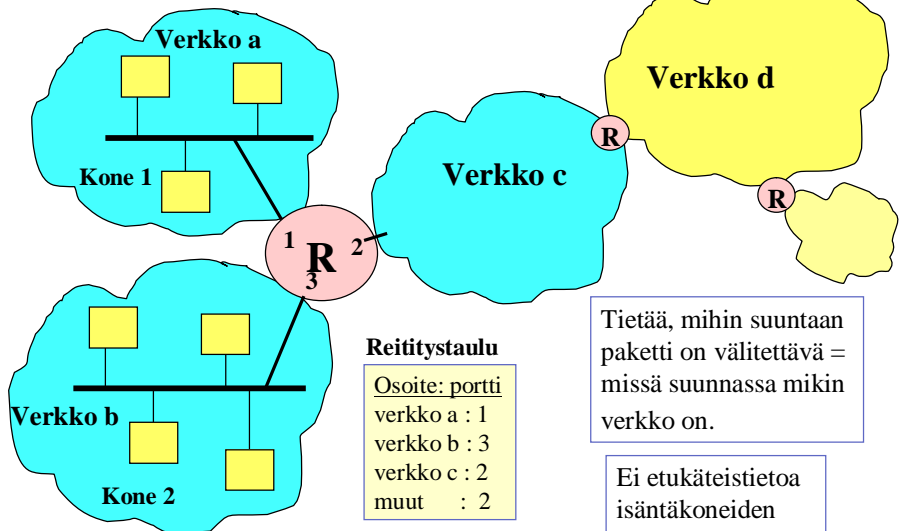

Pakettien reititys

- n** Jokaisessa paketissa on lähde- ja kohdeosoite
- n** Reitittimessä on useita verkkokortteja, se kuuluu itse useampaan verkkoon
- n** Reititin pitää yllä reititystaulua: minne päin paketti seuraavaksi

- n** **Datagrammiverkko** (datagram network)
Kukin paketti reititetään joka reitittimessä erikseen.
Paketit voivat kulkea eri reittejä, järjestys ei välttämättä säily
reititystaulu = minne suuntaan seuraavaksi

- n** **Virtuaaliipiiriverkko** (virtual-circuit network)
Ensimmäinen paketti jättää jälkeensä virtuaaliipiirin, muut kulkevat samaa reittiä. Kuhunkin linkkiin jää oma jälki, virtuaaliipiirinumero
reititystaulu = virtuaaliipiirinumeroiden muunnostaulukko

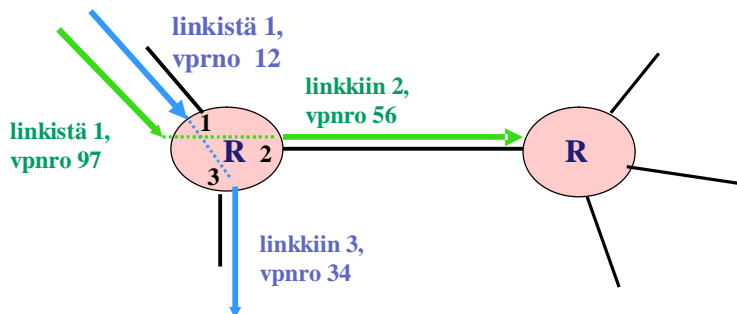

Reititys: datagrammiverkko

Reititys: Virtuaaliipiiriverkko

- 1. paketti muodostaa reitin, muut paketit kulkevat samaa reittiä otsakkeessa kohdeosoitteen lisäksi virtuaaliipiirinumero vpnro reititin ylläpitää tietoa piirinumeroista ('hajujälki')
- Reititys = selvitä vpnro:a vastaava linkki, välitä paketti linkille

Virtuaalipiirin muunnostaulukko

Sisään: linkki / vpnro		Ulos: vpnro / linkki	
1	12	34	3
1	97	56	2
2	42	101	3
2	10	78	1
3	12	65	2

Taulukkoa päivitettävä aina kun uusi yhteys on muodostettu tai vanha purettu!

Pakettivälitystä: Ylläpitää tilatietoja yhteydestä (=vpnro), mutta ei varaa resursseja etukäteen!

Virtuaalipiirin muunnostaulukko

§ Joka linkillä omat VP-numerot

§ reitin antaa VP-numerot

§ Miksi ei käytetä koko yhteydellä samaa VP-numeroa?

§ riittää pienempi numeroavaruus =>

tarvitaan pienempi kenttä numeroa varten

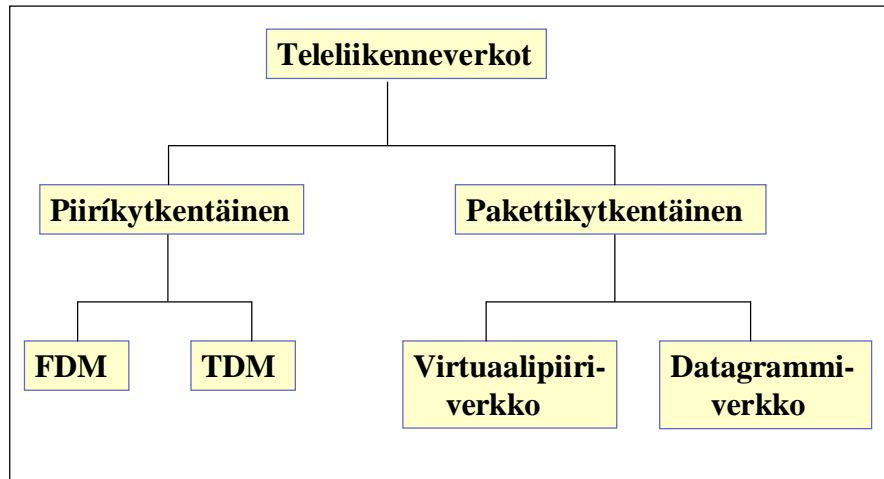
0-255 => riittää 8 bittiä

0-4095 => tarvitaan 12 bittiä

§ yhteisestä, koko verkon läpikäyvästä numeroinnista sopiminen on isossa verkossa lähes mahdoton tehtävä!

Verkojen taksonomia

Tietoliikenteen perusteet

Pääsy Internetiin,
fyysinen siirtomedia

Pääsy Internetiin

n Modeemi

56 kbps

n ADSL (Asymmetric Optical Subscriber Link)

down ~10 Mbps, up ~1Mbps

FDM, 4 kaistaa

n Kaapelimodeemi

TV, yleislähetys, down ~ 30 Mbps, up ~ 2 Mbps

n Lähiverkko (Local Area Network)

Ethernet: 10 Mbps /100 Mbps / 1 Gbps / 10 Gbps

n Langaton yhteys

WLAN (Wi-Fi): 11 Mbps, 54 Mbps

WAP/GPRS: down ~80 kbps, up ~40 kbps

3G/UMTS: 384 kbps

Siirtomedia

n Tehtävä siirtää bittivirtaa laitteelta toiselle peräkkäissiirtoa (serial)

n Kaapeloitu (guided media) kuparijohto, optinen kuitu, koaksiaalikaapeli

n Langaton (wireless, unguided media) radioaallot, satelliitti, (matkapuhelin)

n Tietovälineet? magneettinen levy/nauha, flash-muisti, optinen levy suuria tietomääriä kohtalaisella nopeudella ... ei always-on

Kierretty parijohto (twisted pair)

n **Kaksi eristettyä kuparijohtoa kierretty yhteen**

vähentää häiriöitä
kaapelissa yleensä useita

n **Yleisesti käytetty**

puhelinverkko (jo yli 100 vuotta), paikallisilmukka,
rakennusten sisällä

n **Hintaan nähden hyvä suorituskyky**

useita kilometrejä ilman vahvistinta
useita Mbps parin kilometrin matkalla
analoginen tai digitaalinen siirto

Kierretty parikaapeli

n **Suojattu / suojaamaton**

UTP (Unshielded twisted pair)
yleisesti käytetty LAN:eissa (19 Mbps - 1 Gbps)

n **Luokitus** (category)

luokka 3: puhelinyhteydet, LAN 16 Mbps
kotiyhteydet verkkoon: ISDN (128 kbps), ADLS (10 Mbps)

luokka 5: 100 Mbps
enemmän kierrettä ja teflon-eriste

luokka 6: Gb Ethernet
Suurempi kaistanleveys, parempi siirtokyky,
parempi häiriönsieto

Koaksiaalikaapeli

- n Kaksi sisäkkäistä kuparijohdinta**
hyvä häiriösuoja
- n Suuret nopeudet**
1-2 Gbps 1-2 km –kaapelilla
pitkillä etäisyyksillä huonompi nopeus, vahvistettava
- n Kallista verrattuna parikaapeliin**
- n Käyttö**
TV-kaapelit, (vanhat lähiverkot), aliverkkojen runkoverkoissa
- n Yleislähetys** (shared medium)
kaikki kytketyt laitteet huomaavat signaalin

Valokaapeli (fiber optics)

- n erittäin puhdasta kvartssia ja lasersäteitä**
1 km kuitua vaimentaa valoa vähemmän kuin 3 mm ikkunalasi
ei sähkömagneettisia häiriöitä
- n Internetin runkoverkko, puhelinverkot**
jopa 100 Gbps 30 km kaapelilla
- n lähetin** (transmitter)
Laserdiodi/LED muuttaa sähköpulsseiksi
- n Välissä useita valokuitukimppuja**
suojattu ulkoisilta vaurioilta
- n Vastaanotto** (reciever)
fotofiodi muuttaa valopulsseiksi sähköpulsseiksi
vasteaika ~ 1 ns => ~1 Gbps, WDM (Wavelength Division Multiplexing)
kohina haittaa, tarvitaan riittävän voimakas valo

Sähkömagneettinen aaltoliike

n Langaton tietoliikenne

Maanpäälliset kanavat

Satelliittikanavat

n Tieto koodattu aaltoliikkeeseen

amplitudi, taajuus, vaihe, ..

n Käytössä laaja näkymättämän valon spektri

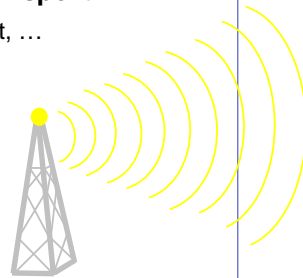
... radioaallot, mikroaallot, infrapuna-aallot, ...

n Rajoituksia

generoitavuus / moduloitavuus

kuuluvuus / näkyvyys

vaarallisuus?

Radioaallot (~30 MHz .. 1 GHz)

n Helppo generoida

n Etenevät pitkiä matkoja vahvistamatta

Tunkeutuvat myös esteiden läpi

Etenevät kaikkiin suuntiin

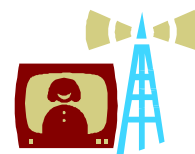
n Rajallinen resurssi

Etenevät laajalle, päällekkäisyys häiritsee

=> Niukkuutta taajuuksissa, käyttö säänneltyä

n Käyttö

Radiopuhelin, Radio (AM), TV (VHF)

Mikroaallot (1 GHz ... 40 GHz)

- n **Etenevät suoraan**
sietävät hyvin häiriöitä
antenni /satelliitti on suunnattava
- n **tunkeutuvuus pienempi**
heijastuksia: kiinteät esteet, sääilmiöt, esim. vesisade
- n **pulaa taajuuksista => luvanvaraista**
NMT: 450 MHz, GSM: 900 MHz, 1800 MHz
- n **verkkojen perustaminen 'halpaa'**
- n **Käyttö**
TV (UHF), radio (FM), puhelimet, satelliitit
WLAN: 2,4 GHz, 5 GHz

Satelliitit

n Mikroaallot

n Maata kiertävällä radalla

LEO (Low Earth Orbit) noin 150-1500 km korkeudessa
MEO (Middle Earth Orbit) yli 1500 km korkeudessa

n Geostationääriset

GEO (Geosynchronous Earth Orbit)
geostationäärinen = pysyy maahan nähden paikallaan
noin 36000 km korkeudessa
Etenemisviive satelliitin ja maa-asemien välillä n. 250 ms

n Maa-asema

Tiedonsiirto mahdollista, kun maa-asema on kohdalla

Infrapuna-aallot (~300 GHz ... 200 THz)

n **Etenevät suoraan, suunnattava**

n **Huono tunkeutuvaisuus**

Eivät siedä esteitä, lyhyet etäisyydet

Heijastuksia

n **Käyttö**

Kauko-ohjaimet

Joissakin langattomissa lähiverkoissa

n **Ei tiukasti säädeltyä**

Signaalin vahvistaminen

Signaali (aalto tai pulssi) vaimenee ja vääristyy kulkiessaan siirtomediassa

n **Vaimeneminen** (attenuation)

ei taajuudet heikkenevät eri tavoin, suuret enemmän

n **Viivevääristyminen** (delay distortion)

Eri taajuuksien komponentit etenevät hieman eri nopeuksilla ja

saapuvat vastaanottajalle hieman eri aikaan

n **Erilaiset häiriöt:** kohina, ylikuuluminen, heijastuminen, jne

n **Vahvistimet ja toistimet**

eri komponentteja vahvistettava eri tavoin

n **analoginen signaali** vääristyy joka kerralla yhä enemmän ja enemmän

n **digitaalinen signaali** on palautettavissa entiselleen

Viivettä ja virheitä siirtotiellä

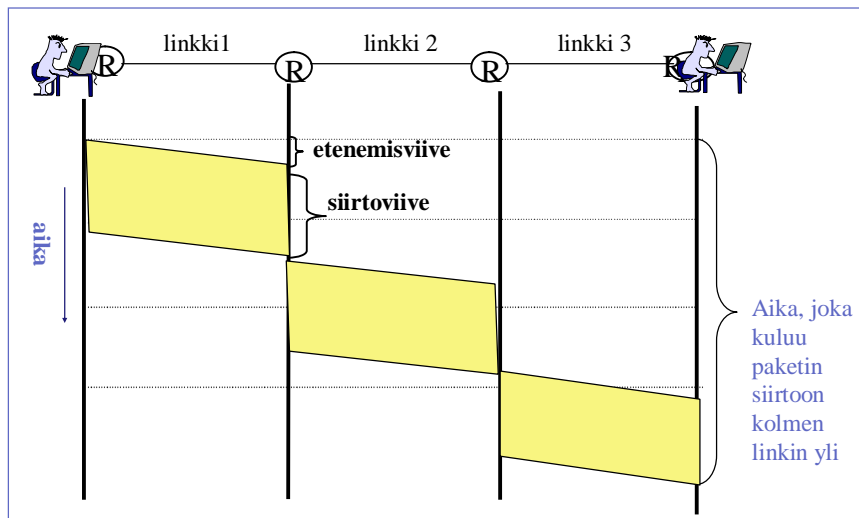
Etenemisviive (propagation delay)

- n Bitit (signaalit) etenevät siirtomediassa**
mediasta riippuen noin $2/3$ valonnopeudesta
- n Riippuu etäisyydestä ja hieman siirtomediasta**
merkitystä etenkin satelliittiliinkeillä,
myös pitkissä mannerten välisissä yhteyksissä
- n Valonnopeus on kattonopeus kaikelle liikenteelle**
~300.000 km/s

Etenemisviivettä ei yleensä tarvitse huomioida tällä kurssilla,
ellei sitä ole erikseen mainittu tai kysytty.

Etenemisviive

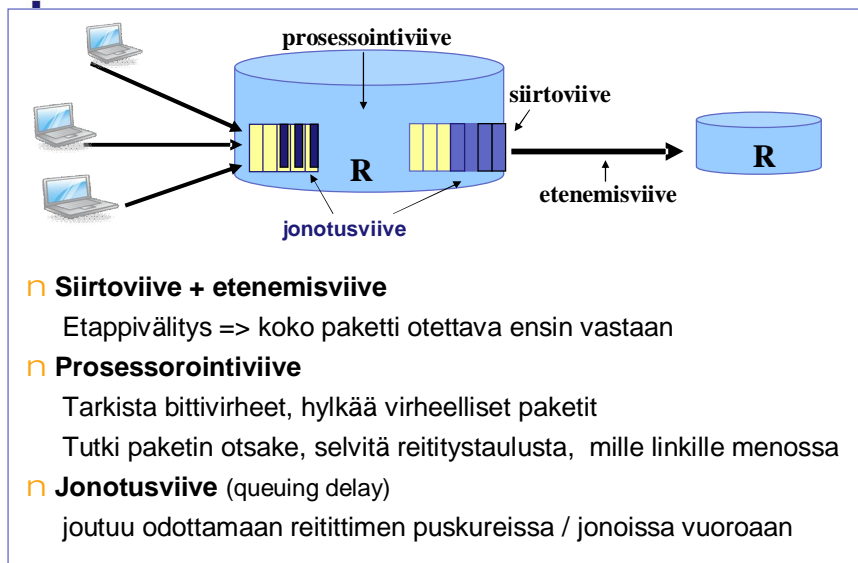

Tietoliikenteen perusteet /2007/ Liisa Marttinen

61

Viive reitittämissä

Tietoliikenteen perusteet /2007/ Liisa Marttinen

62

Pohdittavaa!

- n Mistä vastaanottaja voi tietää, onko paketti virheellinen vai ei?
- n Miten reitittimen tulee toimia, jos se havaitsee virheen?
- n Mistä lähettäjä tietää, onko vastaanottaja todella saanut paketin?
- n Miten lähettäjän tulee toimia, jos paketille ei tule mitään vastausta, ts. paketti tai sen kuittaus katoaa?
- n Milloin /miksi vastaanottaja voi saada saman paketin useaan kertaan (kaksoiskappale eli duplikaatti)?

Pohdittavaa!

- n Kun reitittimen puskurit valuvat yli, olisiko parempi hävittää uudet juuri saapuvat paketit vai ne, jotka ovat ensimmäisinä jonossa? Perustele!
- n Onko ruuhkanvalvonta tarpeellista, jos mikään sovellus ei koskaan lähetä enempää paketteja kuin hitain reititin ehtii käsitellä?

Protokolla, protokollapino

Protokolla

- n Protokolla = yhteyskäytäntö**
Mitä sanomia, missä tilanteessa ja missä järjestyksessä lähetetään
Miten saatuihin sanomiin reagoidaan
syntaksi ja semantiikka
- n Protokollapino = protokollien kerrosrakenne**
Toiminnot on jaettu kerroksiin
Alemman kerroksen toiminnot ovat ylemmän käytössä
Lähettäjä ja vastaanottaja käsittelevät samalla kerroksella samoja asioita
- n Protokolla = kerroksen keskustelusäännöt**

Miksi kerrosrakenne?

n Monimutkaisuuden hallinta

Kerroksittainen **viitemalli** (reference model) helpottaa asiakokonaisuuksiin viittaamista

n Kullakin kerroksella omat selkeät tehtävänsä

Kerroksissa toteutuu omat 'lisä'toiminnot
Voi käyttää olemassaolevia alemman kerroksen toimintoja
Kerrosten rajapinnat (interface) hyvin määritelty
Kaksisuuntainen 'palveluluukku': mitä tekee, kuinka on käytettävissä

n Joustavuus

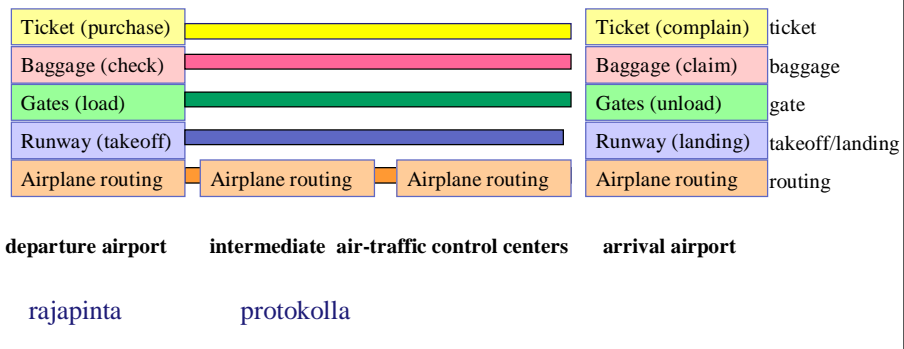
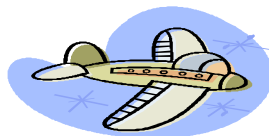
Pino koottavissa erilaisista protokollista
Kerroksen toteutusta voi muuttaa, kunhan rajapinnat ennallaan

n Jos kerroksia on paljon, se voi vaikuttaa suorituskykyyn

Sama työ toistamiseen, esim. virhetarkistus
Kutsumekanismi: kopiointia paikasta toiseen, ..

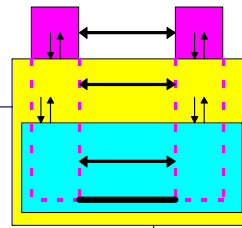
Esimerkki: Lentoyhtiö

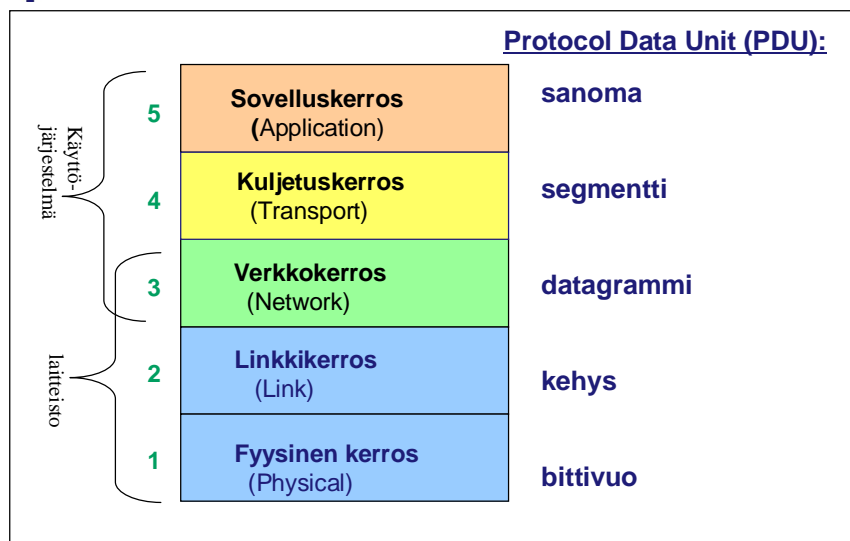

Internet-protokollapino

- n 1969: aluksi TCP ja IP samassa nipussa
- n 1980: uusittu TCP, UDP ja IP
- n **Lähtökohdat**
  - Tarve yhdistää monia hyvin erilaisia verkkoja
  - Vikasietoisuus
- n **De-facto-standardi**
  - Ensin toimiva protokollatoteutus, sitten viitermalli
  - RFC-julkaisuja, standardeja
- n **Tulos**
  - Koneilla yksikäsitteiset IP-osoitteet
  - Pakettikytkentäinen verkko: IP-pakettien välitystä
  - Yhteydellinen (TCP) ja yhteydetön (UDP) palvelu

Internet-protokollapino

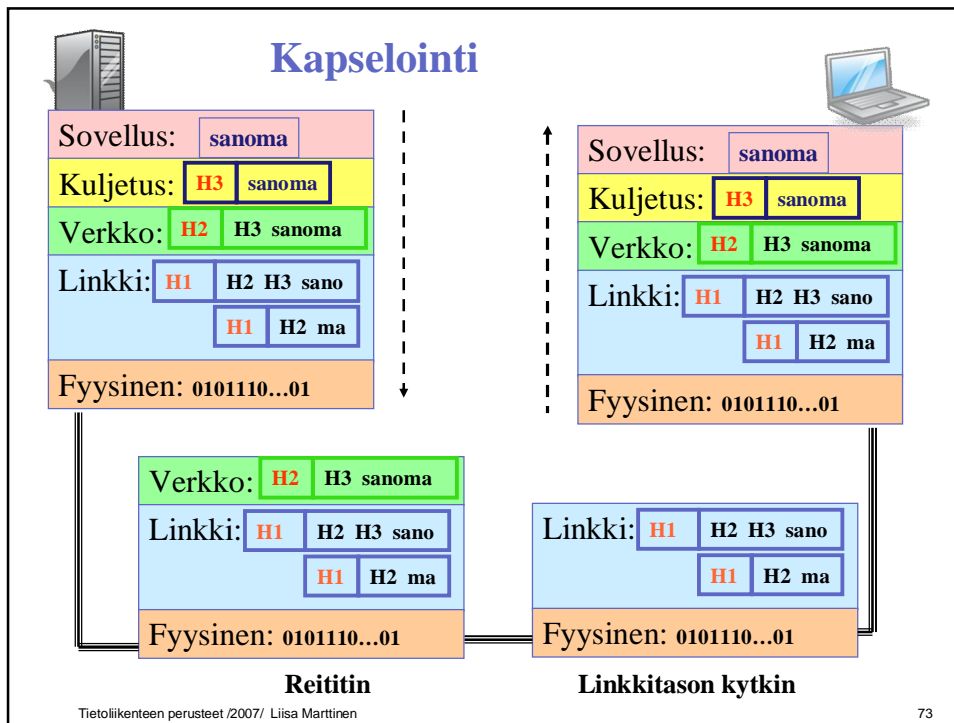
Kerrosten tehtävät

- n **Sovellus:** verkkosovellusten omat protokollat
HTTP, DNS, SMTP, FTP, ...
- n **Kuljetus:** sanomien siirto prosessilta prosessille
(päästä-päähän)
TCP, UDP
siirtää sanomien bittivirtaa segmentin kokoisina lohkoina
- n **Verkko:** pakettien reititys verkossa, siirto
lähettäjäkoneelta vastaanottajan koneelle
IP, reititysprotokollat
muodostaa segmenteistä paketteja, tarvittaessa
pilkkoo pienemmiksi
- n **Linkki:** siirtää paketit kehyksinä kahden koneen välillä
Ethernet, PPP
- n **Fyysinen:** generoi, siirtää ja vastaanottaa bittivuota

Virhetilanteiden käsittely

- n **Virheen havaitsemista ja virheestä toipumista joka kerroksessa**
- n **Kukin kerros liittyy omaan otsakkeeseen /lopukkeeseen omia tarkistustietoja**
- n **Kukin kerros selvittelee omaan kerrokseen liittyvät virheet protokollan mukaan**
uudelleenlähetys, NACK, hävitä, älä välitä, ...
  - n **Jos ei onnistu, palauttaa tarvittaessa virhekoodin ylemmälle kerrokselle**
  - n **Virhe voi jäädä sovelluksen hoidettavaksi**

ISO OSI-viitemalli

- n **7-kerroksinen malli**
ISO = International Standardization Organization
OSI = Open Systems Interconnection
 yhdistää koneita, jotka 'avoimia' kommunikointiin toisten kanssa
- n **Käsitteellisesti ehjä malli,**
  - n 1978 -> 1982 viitemalli
  - n 1983 -> toiminnallisia standardeja
  - n 1995 uudistuksia**mutta ei paljoakaan käytössä**
- n **Katoavaa kansanperintettäkö?**
 Vai vasta tulossa?

Tietoliikenteen perusteet /2007/ Liisa Marttinen

ISO OSI-viitemalli

n Esitystapakerros

Huolehtii tiedon esitysmuodosta

Tiedon esitystapa voi olla erilainen eri koneissa
Käytettävästä siirtosyntaksista sopiminen

Muuttaa tiedon siirtosyntaksin mukaiseksi

abstrakti tietorakenne (esim. henkilötietue) siirtomuotoon

Salaus ja tiivistys haluttaessa

n Istuntokerros

Jäsentää tietojen vaihtoa istunnossa

kommunikointitavasta sopiminen: kaksi- vai yksisuuntainen
lähetysvuoronsäätely

Tahdistaa kommunikointia esim. tiedostonsiirrossa

Tahdistuspisteet: jos yhteys katkeaa, voi jatkaa siitä mihin jäi

n Sama toiminnallisuus (+ paljon muuta) rakennettavissa TCP/IP-kerrosten päälle = väliohjelmistot (middleware)

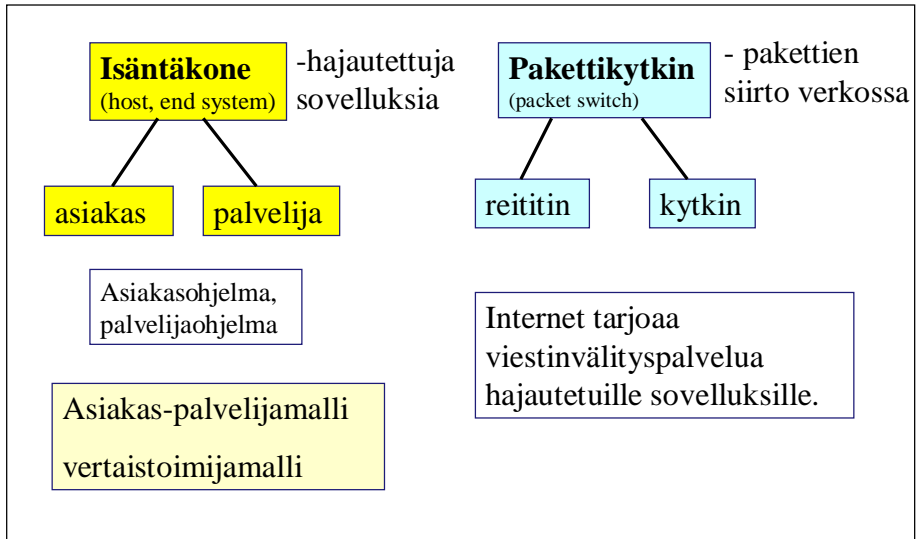

Kertauskysymyksiä

- n Isäntäkone vs. reitin?
- n Protokolla?
- n Miksi kerrosrakenne?
- n Internet-protokollakerrokset?
- n Virtuaalipiirikytkentä vs. pakettikytkentä?
- n Yhteydellinen vs. yhteydetön palvelu?
- n Sanoma vs. paketti?
- n Viipeet?

Ks . myös kurssikirja ss. 61-62

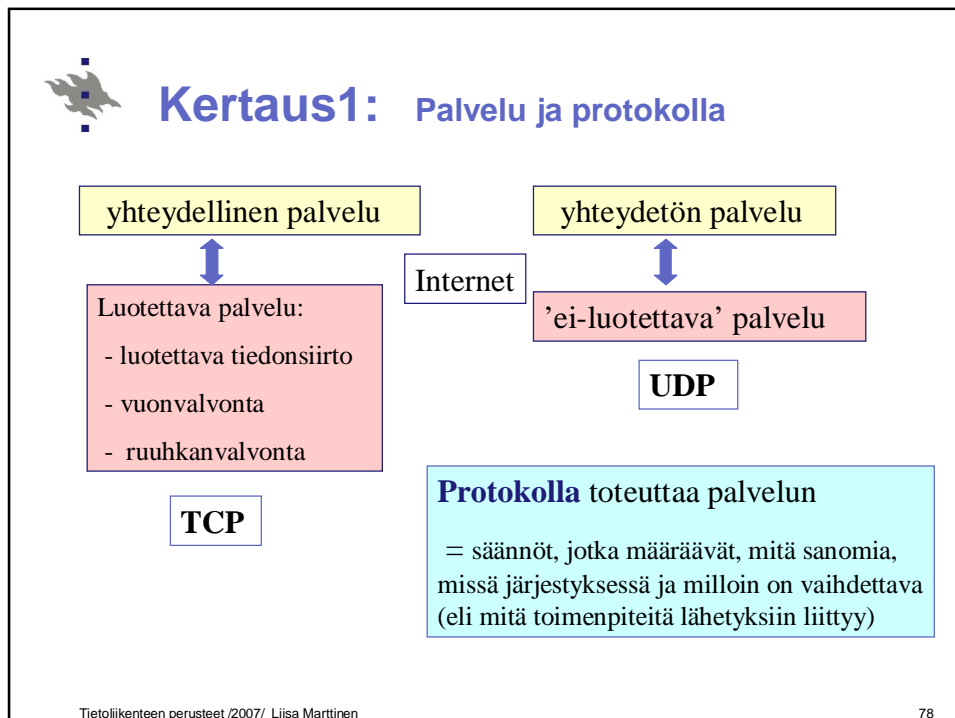
Kertaus1: Koneet

Tietoliikenteen perusteet /2007/ Liisa Marttinen

77

Kertaus1: Palvelu ja protokolla

Tietoliikenteen perusteet /2007/ Liisa Marttinen

78

Kertaus1: Verkkojen taksomonia

